

*Троценко А. Л.,
аспірант Житомирського державного університету
імені Івана Франка*

ВПЛИВ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН НА ФОРМУВАННЯ НЕВРОТИЧНОГО ТИПУ ОСОБИСТОСТІ

У психологічній літературі поняття «невроз» позначає психологічні розлади, які спричинені перенапруженням або надмірною тривогою, яка витісняється свідомістю. Від цього терміну походить поняття «нейротизм», що позначає риси особистості, що схильна до тривожності. Вона може мати внутрішні конфлікти, сильні переживання, які зазвичай не усвідомлюються та проявляються у вигляді психологічних і/або фізичних симптомів. Особливості ставлення батьків до дитини може не менш потужно впливати на формування невротичності, ніж отримані травми чи стресові умови життя.

До шести років особистість дитини надзвичайно легко піддається батьківському програмуванню. У цей період формується життєвий сценарій. Дитина вірить у ранні настанови батьків та може несвідомо слідувати їм у дорослому житті. Крім цього, вона бачить приклад того, як потрібно відноситися до інших, до протилежної статі та як справлятися з життєвими завданнями і долати труднощі. Дитина наслідує (копіює) майже всі елементи поведінки батьків, зокрема риси особистості.

Крім програмування життєвого сценарію, важливу та ключову роль у формуванні особистості відіграє характер ставлення батьків до дитини. Непередбачувана поведінка матері або батька може сформувати невроз. У 1975 А. Струоф провів Міннесотське дослідження з дітьми та їхніми батьками, яке

тривало майже 30 років. Він прийшов до висновку, що на розвиток серйозних поведінкових порушень у підлітковому віці найбільше впливав характер взаємин між дитиною і батьками. Дитина, яку виховували жорсткі опікуни, ставала тривожною та залежною. При холодному відношенні підвищувалася ймовірність гіперактивності та порушень уваги. Непослідовне виховання призводило до хронічного фізіологічного збудження. Стійке збудження викликало в них хронічну тривожність. До кінця підліткового віку у частини досліджуваних дітей були виявлені різні психічні порушення [8].

Діти, які пережили насильство від рідних, ставали надміру тривожними. К. Бессел проводив дослідження з використанням різноманітних карток, де були нейтральні зображення сім'ї. Він виявив, що травмовані діти уявляли лише негативні сценарії розвитку подій [1]. В їхніх очах весь світ наповнений загрозливими тригерами. С. Поллак із Вісконсинського університету показував серію знімків групі пересічних 8-річних дітей і порівняв їхню реакцію з реакцією групи їхніх однолітків, які зазнавали жорстокого ставлення. Він виявив, що діти з другої групи були надто чутливими до найменших ознак гніву на зображеннях [7]. У побуті такі діти будуть більш закритими, ізольованими та самотніми, оскільки кожна ситуація може сприйматися загрозливо. Внаслідок уникання соціальних контактів втрачатимуть навички спілкування з іншими. Для того, щоби задовольнити потребу у прив'язаності та уникнути самотності, такі діти можуть несвідомо потрапляти у делінквентні ситуації або вчиняти антисоціальну поведінку.

На формування невротичних рис особистості значною мірою впливає дезорганізована прив'язаність дитини. Вона виникає у випадку, коли батьки стають постійним джерелом страху та болю. У цій ситуації дитина не знає, як реагувати на них. Без батьків вона не функціонуватиме, але вони також є джерелом страждань. Такі опікуни не завжди розуміють та відчувають потреби дитини. К. Лайонс-Рут досліджувала поведінку матерів та їх дітей у шість, дванадцять та вісімнадцять місяців, а через деякий час через сім років. Вона поділила матерів на дві групи. У першій жінки зосереджувалися на вла-

сних проблемах і менше звертали увагу на дітей, часто ігнорували та відштовхували їх, були агресивними. Жінки у другій групі були безпомічними та наляканими, не розуміли, що повинні бути опорою та захистом, поводитись так, ніби чекали від дитини підтримки. Такі матері не брали дитину на руки, коли дитина починала плакати. Найбільш негативний вплив був внаслідок емоційної замкнутості матері та зміни ролей, ніж її агресивності [7]. Це свідчить про те, що відсутність теплого емоційного зв'язку і непередбачуваність для дитини можуть сприяти формуванню невротичності. Відсутність відчуття безпеки може призводити до залежної та саморуйнівної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бессел. К. Тіло веде лік. Як лишити психотравми в минулому. Харків : Віват, 2022. 624 с.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків : Віват, 2022. 512 с.
3. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
4. Сапольські Р. Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас. Київ : 2002. 672 с.
5. Doan S. N., Evans G. W. Chaos and Instability from Birth to Age Three. *The Future of Children*. № 2. 2020. P. 93–113.
6. Lyons-Ruth K. The Two-Person Construction of Defenses: Disorganized Attachment Strategies, Unintegrated Mental States, and Hostile/Helpless Relational Processes. *Journal of Infant Child and Adolescent Psychotherapy*. 2003. № 2. P. 105–114.
7. Pollack S. D. Recognizing Emotion in Faces: Developmental Effects of Child Abuse and Neglect. *Developmental Psychology*. 2000. № 5. P. 679–688.
8. Sroufe L. A. The Development of the Person: The Minnesota Study of Risk and Adaptation from Birth to Adult. New York : Guilford Publications. 2005. 384 p.